

Zoran Zeković
Zvonimira Ljevakovića 28
HR-10000 Zagreb
zzekovic@net.hr

SLOŽENICE JEZIKA PĀLI U ČETVRTOM POGLAVLJU GRAMATIČKOG DJELA KACCĀYANABYĀKARAṆA

Ovaj rad na filološki način prikazuje poglavlje o složenicama starog pālijskog gramatičkog djela u svjetlu utjecaja dviju sanskrtskih gramatika. Dosad je ova pālijska gramatika, koju je po predaji sastavio Kaccāyana, bila predstavljana kao djelo koje u potpunosti ovisi o sanskrtskoj gramatici po imenu Kātantra. Taj se pristup uvriježio posebno među nekim zapadnim praktskim filozozima. On se dovodi u pitanje u ovom radu. Odabrano je poglavlje o složenicama jer je reprezentativno. Pokazano je da je shvaćanje jednog tipa složenice (dvigu) potpuno, a još jednog tipa većinom (dvandva) preuzeto iz Pāṇinijeve gramatike. Osnovna metoda rada je usporedba.

0. Uvod

Pāli je prakt.¹ On se sačuvao kao jedan od dvaju prakta, kojima su vrijednosni identiteti neodvojivi od korpusa usustavljenih kanonskih književnosti prožetih visokim etičkim vrijednostima. Drugi prakt sličnog vrijednosnog identiteta utemeljenog na kanonskoj duhovnoj književnosti jest ardhamaḡadhī ili āṛṣa.² Ostali književno potvrđeni prakti danas razotkrivaju drugačiji karakter vrijednosnog identiteta, što znači da se

¹ Pāli (ili Pāli) je jezik o kojem postoje neepigrafska i epigrafska svjedočanstva. On uz praktu na kojima su ugravirani drevni epigrafski jezični spomenici Indije spada u najstariji sloj srednjindijskih jezika, a od njih se između ostalog razlikuje po tome što mu je neepigrafski korpus tekstova temeljan.

² To je jezik švetambarskih džinističkih spisa. Alfred C. Woolner (1917) smatra da su i jaina-māhāṛṣṭri i jaina-śaurasenī kanonski jezici. Ali samo su ardhamaḡadhī i pāli u punom smislu sačuvani kao kanonski jezici.

nisu na njima sačuvale kanonski sustavno zapisane uzvišene etičke vrijednosti buddhizma i jinizma.³

Pāli⁴ je sačuvan kao umjetan jezik theravādskog buddhizma, koji je nekoliko puta u svojoj prošlosti iznova uglavnom površinski preoblikovan, a koji pripada društvenom sloju visoko učenih buddhističkih redovnika (mahātherā), koji su ga održavali i prenosili stoljećima u zemljama južne i jugoistočne Azije.⁵ Može se reći da je u tom dijelu Azije stvorena čak i pālijska civilizacija.

Riječ »pāli« kao naziv jezika pojavila se prvi put u Europi tek 1691. godine. Simon de La Loubère, izaslanik francuskoga kralja Louisa XIV, spomenuo ga je kao naziv jezika u kraljevstvu Sijam.⁶ U devetom poglavlju prvoga sveska svoje knjige on ovako govori o jeziku pāli, čiji naziv piše kao »Balie«:

»On leur enseigne aussi la langue Balie, qui est comme j'ay dit plus d'une fois la langue de leur Religion & de leurs Loix: [...]

Ils écrivent le Siamois & le Balie de la gauche à la droite, du même sens que nous écrivons nos langues d' Europe: [...]⁷

³ Književne nekanonske prakrte obrađuju značajni indijski gramatičari. Pod Varucijevim imenom, ali s dodacima Bhāmahe i kasnijih autora sačuvan nam je opis četiri takva prakrta. To su: mähārāṣṭrī, śaurasenī, paiśācī i māgadhī. Ima ih u sanskrtskim dramama, a spadaju u srednji sloj srednjoindijskih jezika. Hemačandra još obrađuje ardhamaḡadhī, prakrt po imenu cūlikāpaiśācīkā i zapadnu apabhraṃśu.

⁴ Hinüber, Oskar von: »Pāli as an artificial language«, *Indologica Taurinensia* 10, 1982., str. 133.–140.

⁵ Te su zemlje Śri Laṅkā, Burma (Myanmar), Tajska (Sijam, Tajland), Laos i Kambodža.

⁶ Prvi su se dodiri između Francuske i Sijama naime ostvarili 1662. godine. Francuski je kralj Louis XIV (poznat kao *Kralj Sunce*) nastojao nastaviti pa čak i osnažiti početne dodire između dvaju kraljevstava odlukom da pošalje pet brodova s tristo-tinjak osoba, što članova posade, što poslanika, koji su trebali dovesti natrag dva sijamska veleposlanika. Brodovi su otplovili 1687. godine u smjeru Sijama prema dvoru kralja po imenu Narai. Iako je cijeli pothvat u diplomatskom smislu bio promašen, ipak je on u književnom i povijesnom smislu urodio plodom. Simon de La Loubère naime sastavio je djelo pod naslovom *Description Du Royaume de Siam par Monsieur de La Loubère envoyé extraordinaire du Roy auprès du Roy de Siam en 1687 et 1688* u dva sveska koje još danas ima svoje kulturološko značenje. Izašlo je spomenute 1691. godine, a već dvije godine poslije pojavio se prijevod tog djela na engleskom jeziku pod naslovom *A New Historical Relation of the Kingdom of Siam*.

⁷ »A u njih se poučava i jezik pāli, koji je kao što sam rekao više no jedanput, jezik njihove religije i njihovih zakona. Oni pišu sijamski jezik i jezik pāli s lijeva na desno, u istom smislu u kojem mi pišemo naše jezike Evrope.«

Description Du Royaume de Siam par Monsieur de La Loubère envoyé extraordinaire du Roy auprès du Roy de Siam en 1687 et 1688, Amsterdam, MDCC, str. 180.

Zanimljivo je uočiti da se naziv jezika pāli u samim pālijskim gramatičkim tekstovima u Aziji uopće ne spominje. Nigdje ni u jednoj glavnoj gramatici napisanoj na jeziku pāli nije spomenuto to da se jezik koji se opisuje zove »pāli«. ⁸

U negramatičkim spisima pojavilo se pak ime jezika pāli u smislu sličnom današnjem tek početkom 15. stoljeća ⁹ na sjeveru Tajske. ¹⁰ Taj je sjever tada bio neovisno kraljevstvo koje se zvalo Lān nā.

Riječ »složenica« glasi na jeziku pāli »samāsa«. Ta riječ potječe iz sanskrta. Sastoji se od predmetka i korijena četvrtog razreda, koji znači »baciti«, te nastavka. ¹¹ Po Monier-Williamsovu rječniku ona znači »zbačaj, bacanje skupa«. ¹²

Pālijska riječ »byākaraṇa« također potječe iz sanskrta, na kojem glasi »vyākaraṇa«, a znači 'gramatika' ili 'slovnica'. Ona također po svom značenju ukazuje na proces 'raščinjavanja' koji je oprečan procesu 'stavljanja skupa' (saṃskaraṇa).

Svaka složena jezična tvorevina potječe prema indijskim gramatičarima od prvotnog korijena koji se zove »dhātu«, te od ostalih elemenata s kojima čini jezičnu cjelinu. Osnovni element »dhātu« možemo smatrati leksičkim morfemom ili korijenom. Ostale elemente kao što su »pratyaya« (»paccaya«) i »vibhakti« (»vibhatti«) ¹³ možemo jednostavno nazvati derivacijskim morfemom, dometkom ili sufiksom i fleksijskim morfemom ili nastavkom. Premda ovi termini zapadne morfologije odgovaraju pālijskim i sanskrtskim terminima, ipak postoje neke razlike na razini apstrakcije. Zapadni su nazivi apstraktniji od azijskih. Može se čak reći da su sanskrtski i pālijski nazivi gotovo konkretni. »Dhātu« znači otpri-

⁸ Ni najvažniji gramatičar sanskrta Pāṇini nije u djelu *Aṣṭādhyāyī* nigdje napisao da se jezik opisa zove »saṃskṛtam«.

⁹ Prije toga se javlja riječ »pāliyaṃ« u Buddhaghosinom djelu *Visuddhimagga* (Put pročišćenja) u značenju izvornog kanonskog teksta u opreci spram komentara »aṭṭhakathayaṃ«. (*Visuddhimagga*, XIV). S druge strane, u djelu *Dāṭhāvamsa* (Povijest relikvije zuba) ta riječ znači »crta«.

¹⁰ Tajski je pisac Bodhiramsi Mahāthera napisao u tekstu da će prevesti legendu o vladarici Cāmadevī s lokalnog jezika na pāli. Tako je oko 1410. godine nastalo djelo *Cāmadevīvaṃsa*.

¹¹ Pālijska se riječ »samāsa« može preciznije raščiniti na prefiks (predmetak) »sam«, korijen AS s vokalom u prijevornoj duljini: sam-√AS-a. U osnovi se završno »a« izostavlja jer dolazi nastavak »o« za nominativ jednine muškog roda.

¹² Monier-Williams, Monier. 1988. *Sanskrit-English Dictionary*, Oxford University Press, Oxford, (1st edition 1899), str. 1158.

¹³ U zagradaima su napisani nazivi na jeziku pāli, a izvan zagrada su nazivi na sanskrtu.

ke 'sloj', 'temelj'. »Pratyaya« (»paccaya«) jest 'ono što ide na' nešto. »Vibhakti« (»vibhatti«) jest 'dijeljenje', 'dio', 'podjeljak'. Ta konkretnost ne bi mogla biti slučajna. Sanskrtski i pālijski jezikoslovci cijenili su starinu vlastite gramatičke predaje. A jezici koje su opisivali sadržavali su oblike koji upućuju na jezično prastanje. U tom je smislu zanimljiv sljedeći citat iz Meilletteve knjige:

»Le mot indo-européen comprend ainsi trois parties: le racine, le suffixe, et la désinence, dont chaque a un rôle distincte: la racine indique le sens général du mot, le suffixe en précise la valeur, et la désinence en marque (concurrentement avec les alternances vocaliques et la place du ton) le rôle dans la phrase.«¹⁴

Lako je vidjeti da je »dhātu« ono što je Meilletu »racine«, korijen, da je »pratyaya« (»paccaya«) ono što je Meilletu »suffixe«, dometak, te da je »vibhakti« (»vibhatti«) ono što mu je »désinence«, nastavak. Sad je doista jasnije podrijetlo ovakve konkretnosti naziva drevnih azijskih gramatičara, jer dhātu«, »pratyaya« (»paccaya«) i »vibhakti« (»vibhatti«) kao temeljni nazivi sanskrtske i pālijske gramatike zrcale zapravo strukturu praindoeuropske riječi.

Treba dodati i termin »pada« koji se odnosi na element na koji dolazi nulti nastavak (fleksem) ili nenulti nastavak fleksem. »Pada« je osnova ili riječ ovisno o tipu nastavka koji na nju dolazi. U derivacijskoj morfologiji »pada« je osnova s nulnim nastavkom.

Takva složena jezična cjelina nastaje u procesu "stavljanja skupa" (saṃskaraṇa) kombiniranjem tih osnovnih sastavnih dijelova. Taj se proces može nazvati sintezom. Prva tablica prikazuje proces nastanka deriviranih glagolskih korijena (dhātu) i deriviranih imenskih osnova (prātipadika ili pātipadika) pomoću dvaju procesa tvorbe (tj. pomoću izvođenja ili afiksacije i slaganja ili kompozicije) po pravilima (tj. po sūtrama):

¹⁴ »Indoevropska riječ obuhvaća, dakle, tri dijela: korijen, sufiks i nastavak, od kojih svaki ima odvojenu ulogu: korijen ukazuje na općenit smisao riječi, sufiks joj točno određuje vrijednost, a nastavak joj označuje (zajedno sa samoglasničkim promjenama i mjestom tona) ulogu u rečenici.« Meillet 1953 (1903): *Introduction a l'étude comparative des langues indo-européennes*, Librairie Hachette, Paris, str. 147.

<i>Ākhyāta (derivirani glagoli)</i>		
(dhātu + paccaya) dhātu	(kauzativi, deziderativi, intenzivi)	
(pada + paccaya) dhātu	(denominativi)	Izvođenje ili afiksacija
<i>Nāman (derivirane imenske osnove)</i>		
(dhātu + paccaya) pātipadika	(kita ili kṛt)	
(pada + paccaya) pātipadika	(taddhita)	
(pada + pada) pātipadika	(samāsa)	Slaganje ili kompozicija

Druga tablica¹⁵ prikazuje proces nastanka finitnih oblika riječi koje su podvrgnute konjugaciji (sprezidbi) i deklinaciji (sklonidbi). U toj se tablici »pada« u smislu riječi javlja s nenultim nastavcima.

(dhātu (+ vikaraṇa) + vibhatti) pada	konjugacija	Afiksacija
(pada + vibhatti) pada	deklinacija	

Rastvaranje tako nastale složene cjeline, njezino raščinjavanje na sastavne dijelove do samog leksičkog morfema (dhātu), njezino analiziranje do počela zove se na sanskrtu »vyākaraṇa«.¹⁶ Dakle, sam termin »vyākaraṇa« razotkriva se kao naziv za nešto što je usporedivo s morfološkom analizom. A to morfološko rastvaranje upravo je ono što je najtipičnije za pojam gramatike predstavljen u indijskom i sinhaleškom smislu.

Dvije su značajne gramatičke predaje jezika pāli. To su sinhaleška gramatička predaja i burmanska (myanmarska¹⁷) gramatička predaja. Naravno da su i pripadnici drugih naroda pālijske civilizacije stvarali gramatička djela na jeziku pāli, ali se oni nisu uspjeli snažnije nametnuti zbog kulturne pa čak i političke dominacije Burmanaca i Sinhaleza.¹⁸ Postojala su trojica ključnih gramatičara jezika pāli. Kaccāyana je prvi od troji-

¹⁵ Obje tablice u grubim crtama prikazuju samo osnovne procese tvorbe riječi. U objema su tablicama zapisani tehnički nazivi samo na jeziku pāli, a ne na sanskrtu.

¹⁶ »Vyākaraṇa« se može dalje raščiniti na prefikse (predmetke) i korijen, te primarni sufiks (lyut) tipa kṛt ovako : vi-ā-√KR-aṇa. U fleksiji se još dodaje nastavak »-m« za nominativ srednjeg roda jednine.

¹⁷ Bilo bi možda bolje pisati »marammarska«, nego »myanmarska«, jer »marammarabhāsa« na pāliju znači 'burmanski jezik' (Sāsanavaṃsa). Možda bi i zemlju trebalo zvati »Marammarska«, prije nego »Myanmar«.

¹⁸ Tajski gramatičar Ṇāṇakitti zaboravljen je nakon burmanske aneksije njegovog kraljevstva Lān nā (16. st.).

ce, Moggallāna¹⁹ drugi, a Aggavaṃsa²⁰ treći u tematskom slijedu. Prva dvojica pripadaju sinhaleškoj cejlonskoj predaji, koja je pretežno u morfološkom i analitičkom smislu gramatička, između ostalog i zato što se njihova djela nazivaju »byākaraṇa« ili »vyākaraṇa«, što znači morfološko 'raščinjavanje'. Treći je gramatičar Burmanac, a njegovo je djelo drugačije naslovljeno. Ono je »Vođenje riječi« ili »Vođenje leksema« i obuhvaća ne samo gramatiku u užem smislu već i ostale teme kao što je, primjerice, prozodija vezana uz studij tekstova pisanih u stihu.

Kaccāyana je živio nakon 7. stoljeća na Śri Lañki. Teško je reći kada je točno živio. Neki misle da ne može biti stariji od benareškog komentara uz Pāṇinijevu gramatiku po imenu *Kāśikāvṛtti*, koji je nastao oko 650. godine, a koji je on po nekima poznavao.²¹ Burmansko pālijsko djelo *Gandhavaṃsa* (Rodoslovlje knjiga)²² pripisuje mu uz djelo *Kaccāyana-byākaraṇa* još pet djela. To su jezikoslovna djela *Mahānirutti* (Velika etimologija), *Cullanirutti* (Mala etimologija) i *Vaṇṇanīti*, te još dva nejezikoslovna djela.²³ Odlomak

¹⁹ Moggallāna je živio na Śri Lañki u dvanaestom stoljeću. Postoje dvije prerade njegove gramatike. Jedna od njih je *Padasādhana* koju je sastavio Piyadassi koji je bio učenik samoga Moggallāne u drugoj polovici 12. stoljeća, a druga je prerada *Payogasiddhi* koju je sastavio Vanerata Mahāthera poznat još kao Medhaṅkara iz samostana Dhūma Doṇi na Śri Lañki između 1267. i 1301. godine.

Otto Franke tvrdi da se djelo *Payogasiddhi* odnosi prema Moggallāninoj gramatici onako kako se djelo *Rūpasiddhi* odnosi prema Kaccāyaninoj gramatici. Oba su djela nastala otprilike u isto vrijeme. (Franke, Rudolf Otto: 1902, str. 45.)

²⁰ Aggavaṃsa je živio u Burmi (Myanmar) sredinom 12. stoljeća. Živio je zapravo u gradu Arimaddanapura (današnji arheološki park Pagan koji se nalazi na 94 stupnja i 51 minuta istočne geografske dužine i 21 stupanj i 10 minuta sjeverne geografske širine). Smatra se da je on oko 1154. godine dovršio gramatičku studiju jezika pāli poznatu kao *Saddanīti*. To djelo predstavlja vrhunac gramatičkoga umijeća buddhističkih jezikoslovaca koji pripadaju buddhističkoj predaji jezika pāli ili — jednostavnije rečeno — buddhizmu škole Theravāda. Sastoji se od dva glavna dijela. Prvi se zove *Mahā-Saddanīti* ili *Veliko vođenje riječi*. Drugi se zove *Culla* — *Saddanīti* ili *Malo vođenje riječi*. *Mahā-Saddanīti* se pak sastoji od 2 manja dijela, koji se zovu *Padamālā* i *Dhātumālā*. *Padamālā* se sastoji od 14 poglavlja, a *Dhātumālā* od još 5 poglavlja. *Culla* — *Saddanīti* se sastoji od 9 poglavlja koji se zovu *Suttamālā*. Čitava gramatika ima, dakle, 28 poglavlja. Po opsegu je to najveća gramatička studija jezika pāli ikad napisana.

Aggavaṃsa je suvremenik Moggallānin, ali ne pripada njegovoj školi i nema izravne veze s njim.

²¹ Otto Franke tvrdi da je Kaccāyana navodno poznavao sanskrtski benareški komentar po imenu *Kāśikāvṛtti* (Franke: *Geschichte und Kritik der einheimischen Pali-Grammatik und -Lexicographie*, 1902, str. 11.)

²² Burmanac U-Khyen poznat kao Muninda sastavio je djelo *Gandhavaṃsa*. Objavio ga je Minayeff u časopisu »Journal of the Pali text Society«. (JPTS 1886. godine, str. 55.–80.)

²³ S druge strane, neki buddhistički autori misle da je *Kaccāyanabyākaraṇa* djelo koje je sastavilo više anonimnih autora, te da je ime Kaccāyana izmišljeno. (Bimala Chuen

originalnog pālijskog teksta iz djela *Gandhavaṃsa* glasi:²⁴

»katame gandhe kaccāyanena katā? kaccāyanagandho mahāniruttigandho cullaniruttigandho nettigand(h)o peṭakopadesagand(h)o vaṇṇanītigandho 'ti ime cha gandhā mahākaccāyanena katā.«

»Koje je knjige sastavio Kaccāyana? Knjiga Kaccāyanina (gramatika), knjiga Velika etimologija, knjiga Mala etimologija, knjiga Netti, knjiga Poduka o Košarama, te knjiga Vođenje razreda glasova. To je šest knjiga koje je sastavio Kaccāyana.«

Kaccāyana je također ime uz koje se veže jezikoslovna škola jezika pāli. Na tom su tragu nastale dvije prerade Kaccāyanine gramatike.

Prvu je preradu Kaccāyanine gramatike pod naslovom *Rūpasiddhi* napisao Dīpaṅkara poznat još kao Buddhappiya, koji je možda živio u prvoj polovici 13. stoljeća. Uz djelo *Rūpasiddhi* (*Padarūpasiddhi*) nastao je supkomentar na pāliju (*ṭīkā*) kao i jedna obrada na sinhaleškom jeziku (*sannaya*).

Druga je prerada Kaccāyanine gramatike djelo *Bālāvatāra* koje je napisao Dhammakitti krajem 14. stoljeća. Uz to djelo napisan je komentar pod naslovom *Bālāvatāraṭīkā* čiji autor nije poznat.

Oba su gramatičara živjela na Śri Lanĳi. Izgleda da je Buddhappiya bio Indijac.

Običan komentar uz Kaccāyaninu gramatiku poznat kao Kaccāyanavutti sastavio je Saṅghānandī. O njemu se ne zna mnogo.

Ne smije se ispustiti iz vida niti djelo *Kaccāyana-dhātumañjūsā*, koje sadrži popis glagolskih korijena (dhātu). Ono je također sinhaleškoga podrijetla. Autor je Śilavaṃsa.

Postoji još niz djela koja se oslanjaju na materijal predstavljen u Kaccāyaninoj gramatici. Najpoznatije od njih djelo je *Mukhamattadīpanī* koje se još jednostavno naziva i *Nyāsa*. Prema predaji autor mu je Mahā Kaccāna. Međutim, čini se da je to djelo ishod rada više jezikoslovaca.

Kaccāyanavaṇṇanā je sljedeće djelo. Eufoničko slaganje glasova (sandhi) glavna je tema toga djela. Sastavio ga je jezikoslovac po imenu Vijitāvī u prvoj polovici 17. stoljeća.

Najzanimljiviji autori burmanskoga ogranka Kaccāyanine škole za sigurno su Saddhammajotipāla poznatiji kao Capaṭa i Saddhammasiri Thera. Prvi je živio možda krajem 12. stoljeća ili kasnije, a drugi u 13. ili početkom 14. stoljeća. Capaṭa je sastavio gramatičko djelo poznato kao

Law, 1933, str. 633.)

²⁴ JPTS 1886, str. 59.

Suttaniddesa,²⁵ a Saddhammasiri je pak sastavio djelo *Saddatthabhedacintā*, uz koje su napisani mnogobrojni komentari.²⁶

Kaccāyanasāra i *Kaccāyanabheda* djela su koja je sastavio gramatičar Mahāyasa. On je živio u 14. stoljeću u gradu Sudhammapura, koji se danas zove Thatön, a nalazi se na južnom dijelu današnje Burme (Myanmar ili Marammarska).

Uz sva navedena gramatička djela nastale su još brojne prerade i komentari čije autore ne treba sad posebno spominjati. Postojanje svih tih djela govori sasvim dovoljno o tisućljetnom značaju Kaccāyanine gramatičke škole jezika pāli.

Pāli je jedini prakrt na kojem su sastavljena i očuvana opsežna gramatička djela. Inače se u većini se slučajeva prakrti opisuju u djelima pisanim sanskritom. Postojali su doduše tragovi pisanja prakrtske gramatike na drugom prakrtu, o čemu svjedoči sanskrtsko djelo *Nāṭyaśāstra*, ali se ta prakrtska nepālijska gramatika nije sačuvala.²⁷

1. Struktura djela

Ali usredotočimo se na djelo *Kaccāyanabyākaraṇa*.²⁸ Ta se deskriptivna gramatika sastoji od osam poglavlja koja se nazivlju »kappa«. Svaka »kap-

²⁵ Danas to djelo uživa značajan ugled u zemljama pālijske civilizacije, pa se ono može naći u laoskim i tajskim buddhističkim knjižnicama prepisano laoskim i tajskim pismima. (Staro laosko pismo *Tham* sastavljeno je po uzoru na monsko pismo, a suvremeno laosko pismo potječe od khmerskog pisma. U Tajskoj kraljevini nalazimo sličnu situaciju. Staro tajsko pismo *Lān nā* također potječe od monskog pisma. Suvremeno tajsko pismo standardnog tajskog jezika također potječe od khmerskog pisma.)

²⁶ Saddhammasiri je živio u poznatom središtu burmanske učenosti po imenu Ari-maddanapura (Pagan).

²⁷ Hinüber: *Das ältere Mittelindisch im Überblick*, Wien, 2001, str. 86.

²⁸ Postoji više sačuvanih rukopisa. Senart, francuski prevoditelj, služio se cejlonskim i sijamskim rukopisima, koji su mu bili dostupni krajem 19. stoljeća. Dva cejlonska rukopisa te gramatike obilježio je slovima C i Cd. Više sijamskih rukopisa obilježio je velikim slovom S uz koje je dodao mala slova a, b, c..., h. Neki njegovi sijamski rukopisi ne sadrže sve odjeljke poznate kao »kaṇḍa«.

Popis ostalih pālijskih rukopisa toga gramatičkog djela u Britanskom muzeju i u kopenhagenskoj Kraljevskoj knjižnici objavljen je u »Journal of the Pali Text Society« 1883. godine. Ali Senart se vjerojatno nije služio spomenutim danskim i britanskim primjercima.

Danas u 21. stoljeću znamo da ima i drugih tekstova te gramatike u posebnim zbir-kama arhiva nekih sveučilišta zapadno od Greenwicha. Postoje primjerice »mješoviti« tekstovi koji se sastoje od poglavlja djela *Kaccāyanabyākaraṇa* pisanih jezikom pāli u kombinaciji s poglavljima prevedenima na sinhaleški jezik. Postoje svakako slični rukopisi te gramatike u zbir-kama arhiva u zemljama južne i jugoistočne Azije.

pa« može se još razdijeliti na dva ili više odjeljaka koji se na pāliju zovu »kaṇḍa« (ili »kāṇḍa« na sanskrtu). Prvo, drugo i sedmo poglavlje doista se dijele na pet odjeljaka ili »kāṇḍa«, a šesto se poglavlje dijeli na četiri odjeljaka te vrste. Cjelina ima 23 odjeljaka. Djelo se sastoji od 673 sūtre (ili sutte).²⁹ Dakle, radi se o relativno malom gramatičkom djelu, ako se uzme u obzir da najtipičnije sanskrtsko gramatičko djelo *Aṣṭādhyāyī* ima otprilike šest puta više sūtra.³⁰

Poglavlja obrađuju različite ogranke gramatičkog umijeća, kojemu je uz morfologiju i sintaksu u staroj sinhaleško-južnoindijskoj predaji pripadao i nauk o glasovima, koji otprilike odgovara zapadnoj fonetici. Spomenuta poglavlja donose ovakve sadržaje:

Prvo poglavlje (Sandhikappa) iznosi na vidjelo uvodne definicije, te nauk o glasovima, a to će reći, broj glasova predstavljenih slovima (akkhara), raspored glasova s obzirom na mjesto i način artikulacije, osnove eufoničnog slaganja glasova i slično. Sastoji se od 5 odjeljaka s 51 sūtrom (ili suttom).

Drugo poglavlje (Nāmakappa) o imenskim elementima predstavlja morfološke segmente i postupke. Nakon predstavljanja pojmova osnove i nastavka³¹ predstavljaju se padežni nastavci oba broja, obrađuju fleksijski morfološki procesi njihova dodavanja, te predstavlja dervacijski proces dodavanja sufikasa ženskog spola i roda. Sastoji se od 5 odjeljaka koji sadrže 219 sūtra.

Treće poglavlje (Kāraḥakappa) obrađuje padežne odnose i semantičke čimbenike. Definicije dubinskih padeža pomoću kategorija kao što su

²⁹ »Sūtra« je osnova u kojoj se nalazi korijen √*siv* (*šivati*). U glagolskom segmentu zbiva se alternacija (*siv* - *syū* - *sū*). Uz takav glagolski segment dolazi sufiks (dometak) tipa »kṛt« koji glasi *-tra* (*sredstvo*). »Sūtra« bi bila »sredstvo šivanja« ili jednostavno »konac«.

Ali zapravo je to ekstremno sažeto mnemotehničko pravilo snažno nabijeno značenjem. Sastavljači sanskrtskih sūtri toliko vode računa o kratkoći i sažetosti, da se sastavljač prema indijskoj sanskrtskoj predaji veseli skraćivanju sūtre za jedan slog kao da je dobio sina.

Pālijska je riječ »sutta«. Njezino izvorno sanskrtsko značenje sačuvalo se unutar theravādskog buddhizma samo u pālijskoj gramatičkoj predaji. U pālijskoj negramatičkoj predaji »sutta« je duži ili kraći govor duhovnog sadržaja.

³⁰ Ima 3996 sūtra. Od 3996 sūtra njih preko 2600 sadrže opis klasičnoga sanskrta. Ostale opisuju vedski jezik.

³¹ Naziv »fleksem« preuzet je u značenju 'nastavka' kako ga rabe neki njemački gramatičari. S druge pak strane, nazivi »dometak« za 'sufiks' i »predmetak« za 'prefiks' rabe se ovdje u smislu u kojem se javljaju u knjizi Babić, Stjepan (1991). *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb, § 71, 80–86, 100. Nastavci, po Stjepanu Babiću, izražavaju gramatičke odnose, a dometci semantičke.

agens, actio i slično, njihova sintaksa, te njihov identitet predstavljeni su u sūtrama ovoga poglavlja. Morfosintaktički su odnosi prikazani u svjetlu semantičkih čimbenika. Sastoji se od 45 sūtra.

Četvrto poglavlje (Samāsakappa) sadrži prikaz složenica. O tom poglavlju bit će riječi u tekstu koji slijedi. Sadrži 28 sūtra.

Peto poglavlje (Taddhitakappa) govori o različitim osnovama kojima treba u određenim slučajevima pridodati drugotne sufikse (dometke) koji se zovu *taddhita*. Ovi sufiksi dolaze na gotovu osnovu. Radi se o drugotnoj ili denominativnoj tvorbi. Poglavlje se sastoji od 62 sūtre.

Šesto poglavlje (Ākhyātakappa) posvećeno je glagolima. U prvom se odjeljku najprije predstavljaju gramatički nastavci³² u aktivu i mediju koji dolaze na glagolsku osnovu³³, a onda slijedi pregled glagolskih vremena. U ostalim se odjeljcima između ostalog predstavljaju derivirani glagoli kao što su kauzativi, deziderativi i denominativi. Poglavlje ima četiri odjeljka. Ta četiri odjeljka sadrže 118 sūtra.

Sedmo poglavlje (Kitakappa) posvećeno je sufiksima (dometcima) čije je sanskrtsko ime »kṛt«. Pālijska je riječ za te sufikse »kita«. To su prvotni sufiksi (dometci) s glagolskim korijenom na prvom mjestu. Radi se o prvotnoj ili deverbativnoj tvorbi. Poglavlje se sastoji od pet odjeljaka koji sadrže 100 sūtra.

Osmo poglavlje (Uṇādikappa) bavi se problematičnim riječima koje nije lako analizirati raščlambom na korijen (dhātu) i sufiks (paccaya). Još su prije Pāṇinija postojali sanskrtski popisi takvih riječi. Takav se sanskrtski tekst s popisom problematičnih riječi zvao »Uṇādisūtra« ili »sūtra o riječima s dometcima koji počinju s uṇ«.³⁴ Poglavlje ima 50 sūtra.

Od osam poglavlja te gramatike čak šest poglavlja iznosi sadržaje koji više ili manje pripadaju onom što se danas smatra procesnom morfologijom (item-and-process model) ili morfologijom koja polazi od leksema. U drugom i šestom poglavlju predstavljena je pretežno fleksijska morfologija procesa, iako u nekim odjeljcima drugog i šestog poglavlja postoje također elementi derivacijske morfologije procesa. Četvrto, peto, sedmo i osmo poglavlje posvećeni su tvorbi riječi.³⁵ U trećem se poglavlju isprepli-

³² Pālijski termin za gramatički nastavak je »vibhatti«.

³³ U pāliju se glagolski korijeni svrstavaju u 7 razreda s obzirom na tvorbu preznatske osnove.

³⁴ Detaljniji prikaz ovih sanskrtskih popisa postoji u tekstu koji je sastavila Milka Jauk-Pinhak: »Stara indijska lingvistička teorija«, SL (1972), 5–6 ; str. 80.

³⁵ U četvrtom poglavlju radi se o procesu slaganja složenica, a peto, sedmo i osmo poglavlje prožeti su derivacijskom morfologijom procesa.

ću elementi morfosintakse s elementima semantike. Ali to poglavlje o čimbenicima (Kāarakakappa) ipak ne bi moglo pripadati morfologiji.

Ne treba smetnuti s uma ni to da u južnoj i jugoistočnoj Aziji nije postojao pojam koji bi potpuno odgovarao suvremenom općenitomu pojmu morfema, iako neki spomenuti gramatički elementi odgovaraju određenim tipovima morfema. Otuda ni suvremeni pojam morfologije nije u savršenom skladu sa shvaćanjima gramatičara koji su živjeli u južnoj Aziji prije 13. stoljeća. Zato takav opis sadržaja poglavlja prikazuje ustroj djela u suvremenom kontekstu.

2. Utjecaji sanskrtskih gramatika na djelo *Kaccāyanabyākaraṇa*

To je gramatičko djelo iznutra gledano u drevnom azijskom kontekstu pisano zasigurno pod vidljivim utjecajem Pāṇinija. Francuski je prevoditelj Senart na više mjesta dao do znanja koje sūtre iz djela *Aṣṭādhyāyī* treba pogledati da bi se shvatio utjecaj najvećeg gramatičara južne i jugoistočne Azije na Kaccāyanu.

S druge strane, može se zamijetiti i utjecaj nepāṇinijevske predaje u Kaccāyaninoj gramatici. Ta se predaja veže uz ime Śarvavarmana, gramatičara koji je sastavio djelo pod nazivom *Kātantra*. Ne može se poreći utjecaj Śarvavarmanove sanskrtske gramatike na pālijsko djelo *Kaccāyanabyākaraṇa*. Utjecaj je toliko velik da je Śarvavarmanova gramatika poznata kao *Kātantra* prevedena sa sanskrta na pāli u Burmi (Myanmar) u prvoj polovici 14. stoljeća.³⁶ Međutim, to ne znači da je to jedini utjecaj koji je vidljivo značajan u djelu *Kaccāyanabyākaraṇa*.

Kao da to pokušava reći Charpentier. Hvaleći Aggavaṃsinu gramatiku, on prenosi iskaz Helmera Smitha prema kojem Kaccāyanina gramatika navodno nije drugo doli »pomalo naivna adaptacija« Śarvavarmanovog gramatičkog djela poznatog kao *Kātantra*. Citat glasi:

»...les traits caractéristiques d'un cours complet de Pali, plus riche en faits que l'adaptation un peu naïve du Kātantra qui porte le nom de Kaccāyana...«³⁷

³⁶ Preveo ju je sa sanskrta na jezik pāli jezikoslovac Saddhammañāṇa. Bode M. H., 1909, str. 99.

³⁷ »karakteristične crte potpunog tečaja jezika pāli, bogatijeg no što je pomalo naivna adaptacija Kātantra što nosi ime Kaccāyana.« Charpentier: Review. Saddanīti. La Grammaire Palie d' Aggavaṃsa. Texte établi par HELMER SMITH, *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, No. 3 (1929), str. 609.

Osjetno je blagonakloniji stav danskog jezikoslovca koji se zove Ole Holten Pind. On, doduše, također tvrdi da je djelo *Kaccāyanabyākaraṇa* adaptacija sanskrtskog gramatičkog djela *Kātantra*. Razlika je ipak u pridjevu kojeg stavlja ispred imenice. Za njega je ta adaptacija »remarkable«.

»The fact that this, in many ways remarkable, adaptation of the *Kātantra* is based on a Sanskrit grammar only underlines the dependence of the Pāli grammatical tradition on Sanskrit grammar.«³⁸

Točno je da je *Kaccāyana* itekako ovisan o sanskrtskom djelu *Kātantra*. Ali to ne znači da među njima nema razlika. Naprotiv, razlike između pālijskog djela *Kaccāyanabyākaraṇa* i sanskrtskog gramatičkog djela *Kātantra* očigledne su već u prvim sūtrama na samim počecima tih djela. Dok pālijski pisac *Kaccāyana* započinje svoje djelo poput logičara polazeći od značenja (*attha*)³⁹ koje ima svoj izraz u slogovima prikazanim slovima (*akkhara*), dotle sanskrtski gramatičar *Śarvavarman* poput pravog jezikoslovca *svetoga jezika* otvara svoju gramatiku pričajući dovršenost ili savršenstvo predaji rasporeda slogova (*varṇasamāmnāyaḥ*).⁴⁰

Razlike su također vrijednosne. *Kaccāyanina* je gramatika buddhistička, a *Śarvavarmanova* šivistička.⁴¹ To nije zanemariva razlika. Pāli je očuvao svoj vrijednosni identitet tijekom stoljeća. Njegov vrijednosni identitet pripada korpusu buddhističke književnosti i staležu buddhističkih učenjaka čiji se visok položaj u društvu prožetom buddhističkim vrijednostima ipak razlikovao od još višeg položaja šivističkih brahmana i njihova svetog sanskrta.

Kaccāyana ipak jest na neki način snažno ovisan o sanskrtskoj šivističkoj gramatici *Kātantra*. On preuzima veći broj sūtra iz djela *Kātantra* te ih prerađene i prevedene sa sanskrta na pāli bez traga brahmanizma stavlja u svoje djelo.

Moglo bi se reći da se kod *Kaccāyane* više radilo o ovisnosti o materijalu koji mu se nudio u sanskrtskoj gramatici *Kātantra* a koji mu je bio potreban za sastavljanje djela, nego o apsolutnom preuzimanju gramatičkih

Isti se tekst nalazi i u prvom svesku Lundskeg izdanju gramatike »*Saddanīti*« iz 1928. godine. (Acta Reg. Societatis Humaniorum Litterarum Lundensis).

³⁸ »Činjenica je da je ova, na mnogo načina značajna, adaptacija *Kātantra* zasnovana na sanskrtskoj gramatici samo ističe ovisnost pālijske gramatičke predaje o sanskrtskoj gramatici.« Pind: »*Studies in the Pāli grammarians*«, JPTS, 1989, str. 81.

³⁹ Početak pālijskog djela *Kaccāyanabyākaraṇa* glasi: 1.1 *Attho akkharasaññāto* (Značenje je obznanjeno slogovima.)

⁴⁰ Početak sanskrtskog djela *Kātantra* glasi: 1.1.1: *siddho varṇasamāmnāyaḥ* (Dovršen je raspored za slogove.)

⁴¹ »*Śarva*« je jedno od imena boga *Śive*.

kategorija koje pripadaju sanskrtskom gramatičaru Śarvavarmanu. Iako on preuzima Śarvavarmanove definicije, čini se da im nije vrlo vjeran. Izgleda kao da ih preuzima jer nema puno izbora. Prije Kaccāyane nije bilo značajnijih gramatičkih djela za jezik pāli. Ako se uzme u obzir da se Buddhaghosa, najznačajniji komentator pālijskog kanona,⁴² oslanjao prvenstveno na Pāṇinija, može se postaviti pitanje koje glasi: »Je li bilo uopće ikakvih gramatika jezika pāli prije Kaccāyane?« Ole Holten Pind odgovara na to pitanje ovako:

»Strange as it may seem, there is no indication at all in the extant aṭṭhakathās and ṭīkāś that the commentators knew of any Pāli grammar prior to the well - known grammar ascribed to Kaccāyana.«⁴³

Nakon što je završio izlaganje o Buddhaghosinim jezikoslovnim istraživanjima ovaj danski praktski filolog zaključuje ovako:

»There is therefore no cogent reason for assuming that ever existed a comprehensive Pāli grammar or grammatical system prior to Kaccāyana's grammar.«⁴⁴

Drugi snažan utjecaj na Kaccāyanu nedvojbeno je onaj već spomenutog najvećeg sanskrtskog gramatičara — Pāṇinija. Njega nije mogao zaobići nijedan gramatičar jezika pāli. *Da nije bilo sanskrtskog gramatičara Pāṇinija, ne bi bilo ni pālijskih gramatičkih djela.* Zato će u tekstu o složenicama jezika pāli koji slijedi posebna pažnja biti posvećena utjecaju Pāṇinija.

3. Usporedba prikaza složenica u djelu *Kaccāyanabyākaraṇa* s prikazima složenica u dvjema sanskrtskim gramatikama

Pāṇini obrađuje složenice u drugoj knjizi svoje gramatike i to neisprekidano od 2.1.003 do 2.2.038, te dalje isprekidano do kraja druge knjige tj. do 2. 4. 084.⁴⁵ Prva složenica o kojoj govori Pāṇini u drugom poglav-

⁴² »Tri košare« ili Tipiṭaka jest ime onoga korpusa tekstova koji se smatra Pālijskim kanonom.

⁴³ »Neobično, kako se to može činiti, je da uopće ne postoje ukazivanja u postojećim aṭṭhakathama i ṭīkama o tomu da bi komentatori znali o ikojoj pālijskoj gramatici starijoj no što je dobro poznata gramatika pripisana Kaccāyani.« JPTS, 1989, str. 33.

⁴⁴ »Zato ne postoji uvjerljiv razlog za pretpostavku da je ikad postojala obuhvatna pālijska gramatika ili gramatički sustav prije Kaccāyanine gramatike.« Pind: »Studies in the Pāli grammarians«, Ibid., str. 81.

⁴⁵ Složenice se javljaju i u ostalim knjigama Pāṇinijeve gramatike, ali one tamo nisu osnovna tema. Postoji primjerice u četvrtoj knjizi djela *Aṣṭādhyāyī* sūtra koja glasi: *dvi-go*× (4.1.021). Ali ta je sūtra smještena u kontekst dodavanja elementa tipa *nīp* složenici *dvi-gu* (primjerice, u kontekst dodavanja elementa *-ī* složenici koja se sastoji od dva člana od kojih je jedan imenska osnova koja završava na »a« kao što je »pañcapūli«, što znači 'pet svežanja'), a ne u kontekst prikaza složenica kao takvih. U šestoj knjizi dje-

lju djela *Aṣṭādhyāyī* je avyayībhāva (2.1.005). On nigdje ne navodi zašto je prva složenica upravo avyayībhāva. Ali čine to njegovi komentatori. Djelo *Mahābhāṣya*, koje je sastavio komentator Patañjali, sadrži uz Pāṇinijevu sūtru 2.1.6. ovakvu formulaciju:⁴⁶

pūrvapadārthapradhāno ' vyayībhāvaḥ,
uttarapadārthapradhānastatpuruṣaḥ,
anyapadasyārthapradhāno bahuvrīhi
ubhayapadārthapradhāno dvandvaḥ.

»Avyayībhāva je ona kojoj je značenje prve osnove (u složenici) glavno, tatpuruṣa je ona kojoj je značenje druge osnove (u složenici) glavno, bahuvrīhi je ona kojoj je značenje druge osnove (izvan složenice) glavno, a dvandva je ona kojoj su značenja objiju osnova (u složenici) glavna...«⁴⁷

Aleksandrov A. je poznavao citirani tekst. Aleksandrov je te složenice zvao »primocentralia«, »alterocentralia«, »exocentrische Composita« i »bicentralia«. ⁴⁸ Primocentralia (avyayībhāve) i alterocentralia (tatpuruṣe) su Aleksandrovu bile monocentrične složenice. Dvandve su mu bile bicentrične složenice. Sve njih obuhvatio je terminom »esocentrische Composita« i suprotstavio ih složenicama tipa bahuvrīhi, koje je nazvao »exocentrische Composita«. L. Bloomfield je kasnije uveo termine »endocentrične složenice« i »egzocentrične složenice«. ⁴⁹

Očigledno je da se je Aleksandrov u kontekstu sanskrtske predaje više oslanjao na Patañjalijeva određenja složenica utemeljena na semantičkoj osnovi koja su iznesena u ovom citiranom odlomku, nego na ona značenja koja su prisutna u imenima složenica. Malo mu je značila činjenica da je riječ »avyayībhāva« zapravo »bahuvrīhi«, jer znači 'ono čega je bivanje nesklonjivo', kao što mu je malo značila činjenica da riječ »tatpuruṣa« jest složenica tipa tatpuruṣa, jer znači 'čovjek njegov'. Isto vrijedi i za činjenicu da je riječ »karmadhāraya« zapravo tatpuruṣa, jer znači 'držeci djelo', te

la *Aṣṭādhyāyī* obrađuju se naglasci u vezi sa složenicama.

⁴⁶ Kielhorn (ed) 1880. *The Vyākaraṇa Mahābhāṣya of Patañjali*, Volume I, Government Central Book Depot, Bombay, str. 379.

⁴⁷ U benareškom komentaru po imenu *Kāśikāvṛtti* uz Pāṇinijevu sūtru 1. 2. 57. piše slično. Ali komentar po imenu *Kāśikāvṛtti* ne govori ništa u ovom kontekstu o složenici tipa bahuvrīhi, vjerojatno zato što sam Pāṇini određuje spomenutu složenicu kao onu složenicu kojoj je središte značenja neka druga osnova izvan složenice (anekamanyapadasyārthe, *Aṣṭādhyāyī*, 2. 2. 24).

⁴⁸ Slično navodi i mladogramatičar Brugmann. Vidi Noordegraaf, J. (1989). »From the history of the term ›Exocentric‹«, HL, Volume XVI, str. 211.—215.

⁴⁹ Wujastyk. 1982. »Bloomfield and the Sanskrit origin of the term ›Exocentric‹ and ›Endocentric‹«, HL, Volume IX, no ½, str. 180.

za činjenicu da riječ »dvigu« jest složenica tipa dvigu, jer znači 'dva goveda' kao i za činjenicu da »bahuvrīhi« jest složenica tipa bahuvrīhi, jer joj je značenje: 'onaj kojega je riža mnoga'. Treba još dodati da riječ »dvandva« jest složenica tipa dvandva, jer znači 'dva i dva', ali i to da ta riječ znači 'blizanci'.

Zanimljivo je da se ni Aleksandrov ni Bloomfield nisu oslanjali na pālijske izvore, već isključivo na sanskrtske izvore proučavajući složenice, premda im se jednak materijal nudio u obje predaje. Nije im vjerovatno bilo poznato da, primjerice, Dīpaṅkara Buddhappiya u preradi Kaccāyanine gramatike *Padarūpasiddhi* prevodi sa sanskrta na pāli citirani tekst. U pālijskom djelu *Padarūpasiddhi* stoji:

pubbapadāthapadhāno hi abyayībhāvo,...
...uttarapadatthapadhāno hi tappurisoti.
...aññapadatthapadhāno hi bahubbīhi.
...ubhayapadatthapadhāno dvando.⁵⁰

»Avyayībhāva je ona kojoj je značenje prve osnove (u složenici) glavno, tatpuruša je ona kojoj je značenje druge osnove (u složenici) glavno, bahuvrīhi je ona kojoj je značenje druge osnove (izvan složenice) glavno, a dvandva je ona kojoj su značenja obje osnova (u složenici) glavna..

Ali vratimo se Kaccāyani. Prva složenica kojom se bavi Kaccāyana⁵¹ u četvrtom poglavlju svoje gramatike jest, kao što se može očekivati, avyayībhāva. Ona se, naravno, na jeziku pāli zove avyayībhāva (4.4).⁵²

Usporedit ćemo neke sūtre triju gramatika. U dvostrukom prikazu šest složenica koji slijedi s lijeve se strane nalazi pālijski tekst, a s desne sanskrtski. Prijevod se nalazi samo ispod pālijskoga teksta.

⁵⁰ Buddhappiya Mahāthera: *Padarūpasiddhi*, urednik: Bhaddantadhammānanda Mahāthera Dhammācariya Akara Mahāpaṇḍita, izdavač/tisak: Jamaramanirutatisiksā, Rongbimab Dhararamasabhā, Bangkok, (2543) 2000. str. 216., 225., 244., 255.

⁵¹ *Kaccāyana et la littérature grammaticale du Pāli* par M. E. Senart, Paris, MDCCCLXXI, str. 161.

⁵² Očigledno je da je Kaccāyana poznavao Pāṇinijevu gramatiku i klasifikaciju složenica na četiri tipa. Ali nije očigledno da je poznavao citirani benareški komentar po imenu *Kāśikāvṛtti*, jer gotovo ista određenja četiriju tipova složenica postoje u starijem komentaru po imenu *Mahābhāṣya*.

<i>Kaccāyanabyākaraṇa</i> <i>Samāsakappa</i> <i>Poglavlje o složenicama</i>	<i>Kātantra i Aṣṭādhyāyī</i>
nāmānaṃ samāso yuttāttho 4.1 Složenica je (spoj) kojega je značenje iména vezano. ¹ [usp. kraj tablice]	nāmnām samāso yuktārthaḥ 2.5.1. (<i>Kātantra</i>)
tesaṃ vibhattiyo lopā ca 4.2 A nastavci tih se ispuštaju (pa ostaju ništice). ²	tatsthā lopyā vibhaktayaḥ 2.5.2. (<i>Kātantra</i>)
pakati cassa sarantassa 4.3 A prirodan je oblik dočetka riječi.	prakṛtiśca svarāntasya 2.5.3. (<i>Kātantra</i>)
upasagganipātapubbako abyayībhāvo 4.4 Avyayībhāva je ona (složenica) kojoj je prva (osnova ili prvi dio) predmetak ³ (ili) čestica.	
so napuṃsakaliṅgo 4.5 Ona je srednjega roda.	sa napuṃsakaliṅga syāt 2.5.15 (<i>Kātantra</i>) sa napuṃsakam 2. 4. 17. (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)
digussekattaṃ 4.6 (Složenica) dvigu (ima samo) jedninu.	dvigurekavacanaṃ 2. 4. 1. (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)
tathā dvande pāṇi tūriye yogga senāṅga khuddajantuka vividha viruddha visabhāgatthādīnaṅca 4.7 Tako su (u složenici) dvandva dijelovi živih bića, dijelovi glazbala, dijelovi opreme za jamljenje, dijelovi vojske, mala bića, različite suprotstavljene i oprječne stvari i drugo.	dvandvaśca prāṇitūryasenāṅgānām 2.4.2. kṣudrajantavaḥ 2.4.8. (<i>Aṣṭādhyāyī</i>) yeśāṃ ca virodhaḥ śāsvatikaḥ 2.4.9. (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)

<p><i>Kaccāyanabyākaraṇa</i> <i>Samāsakappa</i> <i>Poglavlje o složenicama</i></p>	<p><i>Kātantra i Aṣṭādhyāyī</i></p>
<p>vibhāsā⁴ rukkhataṇapasu- dhanadhaññajanapadādīnañca 4.8 Po volji su i drveće, trave, stoka, dra- goćenosti, žitarice, te pokrajine (narodi) i drugo.</p>	<p>vibhāṣā vṛkṣamṛgatṛṇadhānya vyañjanapaśuśakunyaśvavaḍaba pūrvāparādharrōttarāṇām 2.4.12. (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)</p>
<p>dvipade tulyādhikaraṇe karmadhārayo 4.9 Karmadhāraya je (složenica) s dvije osnove⁵ u sličnoj službi.⁶</p>	<p>pade tulyādhikaraṇe vijñeyaḥ karmadhārayaḥ 2. 5. 5. (<i>Kātantra</i>)</p>
<p>saṅkhyāpubbo digu 4.10 Dvigu je ona (složenica) kojoj je prva (osnova) broj.</p>	<p>saṅkhyāpūrvo dviguriti jñeyaḥ 2. 5. 6. (<i>Kātantra</i>) saṅkhyāpūrvo dviguḥ 2. 1. 52. (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)</p>
<p>ubhe tappurisā 4.11 Obje (dvigu i karmadhāraya su) tat- puruše.</p>	<p>tatpuruṣāvubhau 2.5.7. (<i>Kātantra</i>) tatpuruṣaḥ 2.1.22. dviguśca 2.1.23. (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)</p>
<p>amādayo parapadebhi 4.12 (Tatpuruše su i one kojima su osnove na početku) u akuzativu jednine i u ostalih (pet padeža pa bivaju upravljane) osnovama na do- četku.</p>	
<p>aññapadatthesu bahubbīhi 4.13 Bahuvrīhi (je složenica kojoj je spre- gnuto značenje osnova) sa značenjem ine osnove ili riječi (izvan složenice).</p>	<p>tānyanyasya padasyārthe bahuvrīhiḥ 2. 5. 9. (<i>Kātantra</i>) anekamanyapadasyārthe 2. 2. 24 (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)</p>

<i>Kaccāyanabyākaraṇa Samāsakappa Poglavlje o složenicama</i>	<i>Kātantra i Aṣṭādhyāyī</i>
nāmānaṃ samuccayo dvando 4.14 Dvandva (je) okupljanje iména.	dvandvaḥ samuccayo nāmnorbahūnāṃ vāpi yo bhavet 2. 5. 11 (<i>Kātantra</i>)
mahataṃ mahā tulyādhikaraṇe pade 4.15 »Mahat« (se izriče) »mahā« (biva- jući) u riječi u jednakoј (padežnoj) službi (kao i izvan složenice.)	ākāro mahataḥ kāryastulyādhikaraṇe pade 2. 5. 21 (<i>Kātantra</i>)
itthiyaṃ bhāsitapumitthī pumāva ce 4.16 Ovaj ženski rod, gdje uz ženski ima oblik za muški, izriče se kao muški (u prvome dijelu složenice) ⁷	pumvadbhāsitapumskādanūṅap ūrṇyādi- ṣu striyāṃ tulyādhikaraṇe 2. 5. 18 (<i>Kātantra</i>) striyāḥ pumvadbhāsitapumskādanūṅ samānādhikaraṇe striyāmapūraṅprijādiṣu 6. 3. 34. (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)
kammadhāraya saññe ca 4.17 (Ovo vrijedi) i pri shvaćanju kammadhāraye.	karmadhāraya saṃjñe tu pumvadbhāvo vidhīyate 2. 5. 20 (<i>Kātantra</i>)
attaṃ nassa tappurise 4.18 Od »na« (je postalo) »a« u tatpuru- ši. ⁸	nasya tatpuruṣe lopyaḥ 2.5.22 (<i>Kātantra</i>) na lopo nañāḥ 6. 3. 73 (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)
sare an 4.19 Pred samoglasnikom (je) »an«. ⁹	svare 'kṣaraviparyayaḥ 2.5.23 (<i>Kātantra</i>)

<i>Kaccāyanabyākaraṇa</i> <i>Samāsakappa</i> <i>Poglavlje o složenicama</i>	<i>Kātantra i Aṣṭādhyāyī</i>
kadaṃ kussa 4.20 Od »ku« (je postalo) »kad(a)«.	koḥ kat 2. 5. 24 (<i>Kātantra</i>) koḥ kat tatpuruṣe aci 6. 9. 101 (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)
kāpattthesu ca 4.21 A (u riječima) sa značenjem (»malo« ku je postalo) kā. ¹⁰	kā tvīṣadarthe 'kṣe 2. 4. 52 (<i>Kātantra</i>) kā pathyaksayoḥ 6. 3. 104. (<i>Aṣṭādhyāyī</i>) iṣadarthe 6. 3. 105. (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)
kvaci samāsantagatānaṃ akāraṇto 4.22 Bilo gdje (u iménima) koja dolaze na kraj složenice (nastaje osnova) koja završava na glas »a«.	samāsāntagatānāṃ vā rājādīnāmadantatā 2. 6. 41 (<i>Kātantra</i>)
nadihmā ca 4.23 A (imenice ženskog roda na -ī i -ū kao) »nadī« (dobivaju u složenici bahuvrīhi nastavak »ka«.)	nadyṛtaśca 5. 4. 153 (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)
jāyāya tudam jāni patimhi 4.24 (U složenici dvandva) »jāyā« ispred »pati« (postaje) »tudam« ¹¹ ili »jāni«.	jāyāyā niṅ 5. 4. 134 (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)
dhanumhā 4.25 A (imenica) »dhanu« (na kraju slože- nice bahuvrīhi ima nastavak) »ā«. ¹²	dhanuśca 5. 4. 132 (<i>Aṣṭādhyāyī</i>)
aṃ vibhattīnam akāraṇtā abyayībhāvā 4.26 (U složenici) avyayībhāva (druga osnova) na »a« od nastavaka (dobiva samo nastavak) »aṃ«.	avyayībhāvādakāraṇtād- vibhaktīnām- amapañcamyāḥ 2. 4. 1. (<i>Kātantra</i>)
saro rasso napuṃsake 4.27 Samoglasnik (je) kratak u srednjem rodu (u složenici avyayībhāva).	svāro hrasvo napuṃsake 2. 4. 52 (<i>Kātantra</i>)

<i>Kaccāyanabyākaraṇa</i> <i>Samāsakappa</i> <i>Poglavlje o složenicama</i>	<i>Kātantra i Aṣṭādhyāyī</i>
aññasmā lopo ca 4.28 ¹³ A od drugih (osnova avyayībhāve koje ne završavaju na »a« kod svih nastavaka nastavak) se ispušta (pa ostaje ništica.) ¹⁴	anyasmālluk 2. 4. 3 (Kātantra)

¹ »Nāman« doduše znači »ime«, ali ovdje se radi o kategoriji koja obuhvaća imenice, zamjenice, brojeve, čestice i »prātipadike« (složenice, deverbativne i denominativne derivate) jer Kaccāyana tvrdi da u kategoriju »nāman« spada i ono što Pāṇini određuje pojmom »prātipadika«. (Kacc. 7. 4. 12.)

² Misli se na prethodne osnove. Nastavci im postaju nulti. To je proces kojega je Bloomfield nazvao »zeroing«.

³ »Upasagga« znači »prefiks« (predmetak), ali može značiti i »prijedlog« (prepozicija).

⁴ »Vibhāsā« je tehnički termin koji upućuje na dvostruku primjenu sūtre. »Vā« se slično rabi. S druge strane, tehnički termini »kvaci« i »navā« upućuju na jednu primjenu i jedan oblik bez alternative.

⁵ »Pada« znači »stopa« u prozodiji. Prevodi se i kao »riječ«. Ovdje je to »osnova« kao član složenice.

⁶ »Adhikaraṇa« znači »služba«, »odnos«. »Tulyādhikaraṇa« znači »slična služba«. Ovdje se radi o sličnoj službi ili sličnom odnosu među osnovama u složenici, što znači da su obje osnove u relaciji koja odgovara padežu nominativa u karmadhārayi čak i nakon što se složenica raspadne na sastavne dijelove. S druge strane, u čistoj su tatpuruši službe među osnovama prikazive svim drugim padežnim relacijama samo ne relacijom nominativa.

⁷ Odnosi se na složenicu tipa bahuvrīhi.

⁸ Kao u riječi »abhikkhu« (neredovnik). Ovo se može usporediti s onim što se zove *a privativum* u starogrčkom.

⁹ Kao u riječi »anariyo« (neplemenit).

¹⁰ Kao u riječi »kātanta« (pāli) odnosno »kātantra« (sanskrt), što je ujedno ime gramatičkoga djela o kojem je riječ. Treba još reći da »kātantra« znači »knjižica«.

¹¹ U izrazu »*tudampati*« (<du-) »dvoje gospodara kuće«, tj. »muž i žena«.

¹² Tj. »dhanvā«.

¹³ Numeracija je preuzeta iz francuskog izdanja iz 1871. Ona je drugačija u drugim izdanjima.

¹⁴ Odnosi se na nastavke ili flekseme. Oni postaju nulti u procesu koji se u američkom strukturalizmu zove »zeroing«.

U lijevom je stupcu izlaganje o tipovima složenica preuzeto iz izvornog pālijskog teksta koji je bio dostupan prevoditelju E. Senartu.⁵³ Tablica

⁵³ U djelu *Rūpasiddhi (Padarūpasiddhi)* poredak sūtra slijedi tematiku, pa su sūtre grupirane tako da se tematski ne miješaju. Prve tri sūtre pripisuju se složenici

prikazuje koje se sūtre iz djela *Kaccāyanabyākaraṇa* u lijevom stupcu odnose na koju složenicu.⁵⁴ Podcrtani brojevi označuju sūtre koje ne potječu iz dviju sanskrtskih gramatika. Slovom »A« obilježene su sūtre koje potječu ili bi mogle potjecati iz gramatike *Aṣṭādhyāyī*.

SAMĀSĀ 4.1, 4.2, 4.3, 4.22				
<i>Abyayībhāvo</i>	<i>Dvando</i>	<i>Tappuriso</i>		<i>Bahubbīhi</i>
<u>4.4</u>	4.7 A	4.11		4.13
4.5	4.8 A	<u>4.12</u>		4.16 A
4.26	4.14	4.18		4.23 A
4.27	4.24 A	4.19		4.25 A
4.28		4.20 A		
		4.21 A		
			<i>Kammadhārayo</i> 4.9 4.15 4.17	
			<i>Digu</i> 4.6 A 4.10 A	

Složenici *avyayībhāva* dodijeljeno je 5 sūtra, a kopulativnoj složenici *dvandva* 4 sūtre. Posesivna složenica *bahuvrīhi* obrađena je također u najmanje četiri sūtre. A determinativne složenice obuhvaćene nazivom *tatpuruṣe* obrađene su u čak jedanaest sūtra, od čega šest otpada na općenit opseg pojma *tatpuruṣe*. Složenici *karmadhāraya*, koja je deskriptivnog tipa, posvećene su tri sūtre, te dvije numeričkoj složenici *dvigu*.

Druga tablica pregledno prikazuje desni stupac bez prijevoda ističući koje su sūtre preuzete u *Kaccāyanino* djelo iz gramatike *Kātantra*, a koje iz djela *Aṣṭādhyāyī*. Kraticom »KT« označene su sūtre iz *Kātantra*, a kraticom »A« sūtre iz djela *Aṣṭādhyāyī*. U zagradama su sūtre iz *Kātantra* koje potječu iz djela *Aṣṭādhyāyī*.

avyayībhāva. To ne odgovara sadržaju tih sūtra, jer je on općenit i obuhvaća sve složenice, pa su te sūtre zajedno sa sūtrom 4. 22 u gornjoj tablici svrstane pod viši pojam koji ih sve obuhvaća.

⁵⁴ U sūtrama se radi o četiri osnovna tipa složenica i dva »polutipa« koji pripadaju jednom od osnovnih tipova.

SAMĀSĀ KT 2.5.1. – 2.5.3., 2. 6. 41.			
<i>Abyayībhāvo</i>	<i>Dvando</i>	<i>Tappuriso</i>	<i>Bahubbīhi</i>
A 2. 4. 17.	A 2.4.2.	A 2. 1. 22.	(KT 2. 5. 9.)
KT 2. 5. 15.	A 2.4.8.	A 2. 1. 23.	KT 2. 5. 18.
KT 2. 4. 1.	A 2.4.9.	A 6. 3. 73	A 2. 2. 24
KT 2. 4. 52.	A 2.4.12.	A 6. 3. 101	A 6. 3. 34.
KT 2. 4. 3.	A 5.4.134.	A 6. 3. 104.	A 5. 4. 153.
	KT 2. 5. 11.	A 6. 3. 105.	A 5. 4. 132.
		(KT 2.5.7.)	
		(KT 2.5.22)	
		KT 2.5.23	
		(KT 2.4.52)	
		KT 2.5.24	
		<i>Kammadhārayo</i> KT 2.5.5. KT 2.5.20 KT 2.5.21	
		<i>Digu</i> A 2. 4. 1. A 2. 1. 52. (KT 2. 5. 6.)	

Od 28 sūtra njih 26 je preuzeto iz dviju sanskrtskih gramatika, što iznosi nešto malo manje od 93%. Očigledno je da se ne može govoriti o kreativnoj originalnosti autora prve pālijske gramatike u kojoj samo oko 7% sūtra nije preuzeto iz ovih dviju sanskrtskih gramatika.

Od tih 26 sūtra najmanje ih je 16 preuzeto iz *Kātantra*, što iznosi malo više od 57%. Preostalih 10 sūtra preuzeto je iz djela *Aṣṭādhyāyī*, a to iznosi malo manje od 36%.

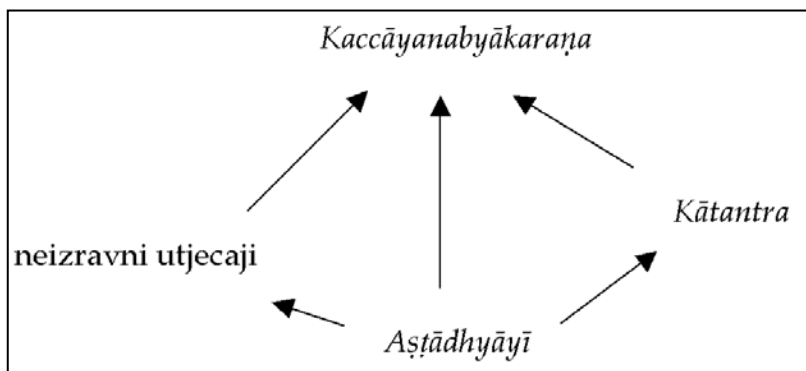
Prevelik je broj sūtra preuzetih iz gramatičkog djela *Aṣṭādhyāyī* u tekstu poglavlja o složenicama *Kaccāyanina djela*, da bi se šutjelo o ozbiljnoj prisutnosti utjecaja spomenutog Pāṇinijeva djela. Tih je sūtra 17, ali one se odnose na 10 pālijskih sūtra jer se ponekad dvije sanskrtske sūtre odnose na jednu pālijsku. A ovih 10 predstavljaju više od jedne trećine poglavlja o

složenicama prve pālijske gramatike.

Ali važnije je uvidjeti da je Kaccāyanino shvaćanje složenice tipa dvi-gu, koja se na jeziku pāli zove digu, u potpunosti preuzeto iz gramatičkog djela *Aṣṭādhyāyī*. Zato je taj utjecaj i u kvalitativnom smislu bitan. Treba dodati da je i tekst o složenici tipa dvandva većim djelom preuzet iz spomenutoga Pāṇinijeva djela. Naposljetku, iako se poglavlje ne naziva *adhyāya*, već *kappa* u Kaccāyaninoj gramatici, ipak ona ima osam poglavlja kao i Pāṇinijeva, što vjerojatno ne će biti apsolutno slučajno.⁵⁵

4. Zaključne napomene

Očigledno je da utjecaj Pāṇinija nipošto i nikako nije akcidentalan. Ne može ni biti jer je i sam Śarvavarman uzeo neke sūtre od Pāṇinija, pa nije nemoguće pokazati da je i *Kātantra* na neki način djelomična adaptacija gramatičkog djela *Aṣṭādhyāyī*. Slika⁵⁶ prikazuje odnose nekih bitnih utjecaja na *prvu praktsku gramatiku sastavljenu na praktu*.⁵⁷

Utjecaji Pāṇinijeve gramatike mogu se, dakle, podijeliti na one koji su stigli izravno od Pāṇinija i na one koji su neizravno stigli u Kaccāyaninu gramatiku. U one koji su stigli neizravno vjerojatno se ne mogu uvrstiti utjecaji koji su stigli preko *Kātantra*, jer je Kaccāyana morao znati koje su sūtre u *Kātantru* preuzete iz djela *Aṣṭādhyāyī*.⁵⁸

⁵⁵ *Kātantra* ima četiri poglavlja.

⁵⁶ Neki treći utjecaji u Kaccāyaninoj gramatici postoje, ali oni nemaju onakvu važnost kakva pripada Śarvavarmanoj gramatici i Pāṇinijevu djelu. Radi se o komentarskim djelima uz Pāṇinijevo djelo.

⁵⁷ To je prva poznata i očuvana gramatika nekog srednjindijskog jezika sastavljena na srednjindijskom jeziku.

⁵⁸ Namjerno je izostavljen utjecaj gramatičkog djela *Mahābhāṣya*.

Drugačije rečeno, ako su sūtre u *Kātantri* i u djelu *Aṣṭādhyāyī* istovjetne ili približno istovjetne, onda ih je Kaccāyana vjerojatno preuzeo iz djela *Aṣṭādhyāyī*, iako se to ne može tvrditi s apsolutnom sigurnošću. Zato omjer 16/10 u korist sūtra iz *Kātantri* treba shvatiti kao približan.⁵⁹

Jasno je da su sadržaji dviju sanskrtskih gramatika ugrađeni u osnovu unutarnje strukture Kaccāyanine gramatike, a ne samo jedne *Kātantri*, kako su tvrdili neki indoarijski filolozi srednjindijskih jezika. Podrijetlo više od trećine sūtra može se izravno ili neizravno dovesti u vezu sa sūtrama iz gramatičkog djela *Aṣṭādhyāyī*, a još je k tomu visok i postotak važnih segmenata iz gramatike *Aṣṭādhyāyī* prisutnih u poglavlju o složenicama Kaccāyanine gramatike.

Ako je odnos prve gramatike jezika pāli prema sanskrtskim gramatikama takav da zrcali izuzetno veliku stručnu ovisnost njezina autora o gramatičkim izvorima sastavljenim na klasičnom sanskrtu, nameće se samo po sebi sljedeće pitanje: Zašto su spomenuti prakrtski filolozi prešutjeli prisutnost većeg broja segmenata djela *Aṣṭādhyāyī* u prvoj gramatici jezika pāli?

Nije lako povjerovati da oni nisu uočili njihovu prisutnost. Možda je razlog što su uočili da ima specifičnih utjecaja *Kātantri*, pa im se to učinilo karakterističnijim od samorazumljiva utjecaja Pāṇinija.

Bez obzira na razloge njihove šutnje, jasno je da su u prvoj gramatici jezika pāli prisutni oni segmenti djela *Aṣṭādhyāyī* koji se odnose na klasični sanskrt. Ne treba šutjeti o tome da je u četvrtom poglavlju o složenicama postotak tih segmenata visok.

Kratice

HL — *Historiographia Linguistica*

JPTS — *Journal of the Pali Text Society*

JRASBI — *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*

IT — *Indologica Taurinensia*

SL — *Suvarnena lingvistika*

⁵⁹ Sūtre iz poglavlja o složenicama koje su u *Kātantri* i u djelu *Aṣṭādhyāyī* istovjetne ili približno istovjetne stavljene su u drugoj tablici u zagrade, kao što je već rečeno.

Literatura

- Babić, Stjepan. 1991. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb : Globus, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Bimala Chuen Law. 1933. *A History of Pāli Literature*. London : Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., Ltd.
- Bloomfield, Leonard. 1933. *Language*. Chicago : University of Chicago Press.
- Bode, Mabel Haynes. 1909. *The Pali Literature Of Burma*. London : Royal Asiatic Society.
- Bode, Mabel Haynes (ed.). 1897. *Sāsanavaṃsa*. London : Oxford University Press.
- Böhtlingk, Otto. 1971. *Pāṇini's Grammatik*. Nachdruck der Ausgabe Leipzig 1887. Hildesheim—New York : Georg Olms Verlag.
- Buddhappiya Mahāthera. (2543) 2000. *Padarūpasiddhi*. Urednik: Bhaddantadhammānanda Mahāthera Dhammācariya Akara Mahā-pañḍita. Bangkok : Jamaramanirutatisiksā, Rongbimab Dhararamasabhā. (Tajsko izdanje djela objavljeno na tajskom pismu.)
- Burnouf E. et Lassen Chr. 1826. *Essai sur le Pali ou langue sacrée de la presque ile au dela du Gange*. Paris : Librairie Orientale de Dondey-Dupré Père et Fils.
- Charpentier, Jarl. 1929. Review. Saddanīti. La Grammaire Palie d' Aggavaṃsa. Texte établi par Helmer Smith. *Jrasbi* 3, 609—610.
- Eggeling, Julius(ed.) 1991. *The Kātantra* [of Śarvavarman]; with the Commentary of Durgasiṃha. (reprint 1874—1878). Calcutta. Bibliotheca Indica. Osnabrück : Biblio Verlag.
- Franke, Rudolf Otto. 1902. *Geschichte und Kritik der einheimischen Pali-Grammatik und -Lexicographie*. Strassburg : Verlag von Karl J. Trübner.
- Hinüber, Oskar von. 2001. *Das ältere Mittelindisch im Überblick*. Wien : Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Hinüber, Oskar von. 1982. Pāli as an artificial language. *IT* 10, 133—140.
- Hoerning Dr. 1883. List of Manuscripts in the British Museum. *JPTS*, 133—144.
- Katičić, Radoslav. 1972. Identitet jezika. *SL* 5—6, Zagreb.
- Kielhorn F. (ed.). 1880. *The Vyākaraṇa Mahābhāṣya of Patañjali*. Volume I. Bombay : Government Central Book Depot.
- La Loubère, Simon de. 1700. *Description Du Royaume de Siam par Monsieur de La Loubère envoyé extraordinaire du Roy auprès du Roy de Siam en 1687 et 1688*. Amsterdam : Chez Henry & la Veuve de Theodore Boom.
- Mayrhofer, Manfred. 1951. *Handbuch des Pāli : mit Texten und Glossar : Eine*

- Einführung in das Sprachwissenschaftliche Studium des Mittelindischen.* Heidelberg : Carl Winter Universitätsverlag.
- Meillet, Antoine. 1953. (1903). *Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes.* Paris : Librairie Hachette.
- Noordegraaf, J. 1989. From the history of the term »Exocentric«. HL, Volume XVI, 211–215.
- Jauk-Pinhak, Milka, 1972. Stara indijska lingvistička teorija. SL 5–6, 77–81.
- Jauk-Pinhak, Milka. 1973. Prakrtska filologija (sadržaj i problemi). SL 7–8, 67–72.
- Ježić, Mislav. 1992. Nješto primjera dovitljivosti Pāṇinijeve pri slovnickom opisu. SL 18:2, 103–118.
- Pind, Ole Holten. 1989–1990. Studies in the Pali Grammarians. JPTS 13, 14, 33–81, 175–218.
- Pind, Ole Holten. 2013. *Kaccāyana and Kaccāyanavutti.* Melksham U.K.: The Pali Text Society.
- Rhys Davids, T. W. 1883. List of Pāli Manuscripts in the Copenhagen Royal Library. JPTS, 147–149.
- Senart M. E. 1871. *Kaccāyana et la littérature grammaticale du Pāli* — Première Partie. Grammaire Pālie de Kaccāyana, sūtras et commentaire, publiés avec une traduction et des notes par M. E. Senart. Paris.
- Spencer, Andrew; Arnold M. Zwicky (eds.). 2001. (1998). *The handbook of morphology.* Malden, MA—Oxford—Carlton, VIC : Blackwell Publishing.
- U-Khyen Muninda. 1886. *Gandhavaṃsa.* Edited by professor Minayeff of St. Petersburg. JPTS, 55–80.
- Woolner, Alfred C. 1917. *Introduction to Prakrit.* Calcutta : Baptist Mission Press.
- Wujastyk, Dominik. 1982. Bloomfield and the Sanskrit origin of the term »Exocentric« and »Endocentric«. HL IX:1/2.

Rječnici

- Macdonell, A. A. 1976. *A Practical Sanskrit Dictionary.* Oxford : Oxford University Press. 1st edition 1924.
- Monier-Williams, Monier. 1988. *Sanskrit-English Dictionary.* Oxford : Oxford University Press. 1st edition 1899.
- Rhys Davids, T. W. and Stede William. 1986. *The Pali Text Society's Pali-English Dictionary.* London, Henley and Boston : Routledge & Kegan Paul.

The Compounds of the Pāli Language in the Fourth Chapter of the Grammatical Work *Kaccāyanabyākaraṇa*

Abstract

The presupposition of this philological paper is that the chapter on the compounds of the Pāli language can serve to represent a specimen of the Kaccāyana grammar. The result of the philological research in this chapter can be to a certain degree extended to other chapters as well. The result of this philological research is twofold.

Its first part shows that the contents of two Sanskrit grammars, the Pāṇini's and the Śarvavarman's, underlie the inner structure of the Kaccāyana grammar and not only Śarvavarman's Kātantra as some Middle Indo-Aryan philologists argued. By stating that the Kaccāyana grammar was but an adaptation of the Kātantra grammar, some Indo-Aryan philologists (O. H. Pind, H. Smith and J. Charpentier) identified the sources of the first Pāli grammar incompletely. This paper shows that not only the Kātantra grammar served as a model for the Kaccāyana grammar but that also some segments of the Aṣṭādhyāyī grammar laid the foundation of the first Pāli grammar. This outcome of the research is supported by two important facts:

(1) The definition of the dvigu type of compounds was directly taken over from the Aṣṭādhyāyī grammar (Aṣṭādhyāyī 2. 1. 52) and translated from Sanskrit into Pāli;

(2) The origin of over one third of the suttas about compounds can be directly or indirectly traced back to the sūtras of the Aṣṭādhyāyī grammar, and, additionally, the percentage of the important segments of the Aṣṭādhyāyī grammar present in the chapter on the compounds of the Kaccāyana grammar is high. (It is around 36 %.)

It is possible to show that the Kātantra grammar and the Aṣṭādhyāyī grammar are equally important grammatical ancestors of the first Pāli grammar.

Its second part brings to light that in Kaccāyana's grammar there are no religious Brahmanical elements that may be present in Sanskrit grammars. The Kaccāyanabyākaraṇa transfers the grammatical methods of description into the Pāli language preserving its Buddhist flavour and cultural context.

Ključne riječi: pālijska gramatika, sanskrtska gramatika, složenice, Kaccāyana, Pāṇini, Śarvavarman

Key words: the Pāli grammar, the Sanskrit grammars, compounds, Kaccāyana, Pāṇini, Śarvavarman

